

Okruhy ke státní závěrečné zkoušce	
název studijního programu/specializace	Učitelství pro střední školy a 2. stupeň základních škol/specializace Dějepis
kód studijního programu	N0114A300106
typ studia	navazující magisterský
forma studia	prezenční/kombinovaná
platnost	od 1. 11. 2021 pro posluchače/posluchačky, kteří/které nastoupili do studia v akademickém roce 2020/21 a v následujících akademických letech

Studenti/studentky si připraví ke každému z okruhů příklady didaktického uchopení tématu. Ve znalostní části odborné rozpravy prokáží teoretické a faktografické znalosti vylosovaného tématu, v dovednostní části na konkrétním příkladu představí možnosti jeho didaktického uchopení.

1. Věk rozumu? – Modernizace habsburského soustátí v době vrcholného osvícenství.

- globální a lokální rozměr sedmileté války, soupeření o nadvládu nad střední Evropou v 18. století

O co šlo v sedmileté válce v globálním kontextu a ve středoevropském prostoru?

Jak během 18. století ovlivnily ideje osvícenských myslitelů proměnu forem státní moci (absolutismu, parlamentarismu) a hospodářské politiky (merkantilismus) v okruhu západního světa v 18. století (Francie, Spojené království, USA, Rusko)?

- cíle a důsledky tereziánské a josefínské reformní éry na pozadí idejí vrcholného osvícenství

Jak a čím konkrétně přispěly tereziánské a josefínské reformy ke zrodu moderní státní organizace v habsburském soustátí?

Jak ovlivnily osvícenské reformy postavení třetího stavu či poddaných a k čemu tato změna vedla?

Čím a proč se od sebe lišily výsledky reform v rakouských a českých zemích a v Uhrách?

2. Volnost, Rovnost, Bratrství? – Jak se ve střední Evropě projeví dopady Velké francouzské revoluce a napoleonské éry.

- ohlas Velké francouzské revoluce a proměna střední Evropy v éře napoleonských válek

Jaká byla reakce evropských monarchií na vypuknutí Velké francouzské revoluce?

Jaké dopady měla konfrontace středoevropských monarchií s revoluční a napoleonskou Francií na proměnu vlády a postavení obyvatelstva ve střední Evropě?

- éra restaurace a ohlas revolučních idejí a výsledků napoleonských válek v zámoří

Čím byla charakteristická éra restaurace ve střední Evropě a jaké dopady měla revoluční éra v zámoří?

Čím se lišil dopad Velké francouzské revoluce a napoleonské éry v Rusku a v zámoří (USA, Severní a Latinská Amerika aj.)?

3. Potřebovala nová doba pouze železo? – Předbřeznová éra a průmyslová revoluce (nejen) ve střední Evropě.

- průmyslová revoluce, převrat v dopravě a zrod globálního trhu, koloniální odbytí, migrace a otrokářství

Čím se lišila průmyslová revoluce ve střední Evropě od jejího průběhu a podob v koloniálních impériích?

- hospodářský vývoj a význam českých zemí v rámci rakouské monarchie v 1. polovině 19. století, proměna krajiny a světa práce

Kdo a z jakých prostředků podporoval zrod českých zemských institucí (Vlastenecké muzeum aj.)?

Jak se průběh průmyslové revoluce promítl do proměny krajiny a sociální struktury obyvatel českých zemí?

- stavovská (středo)evropská společnost a česká vlastenecká elita

Čím se vyznačovala česká společnost předbřeznové doby v rámci Rakouského císařství?

Jaké limity jí určoval meternichovský režim a jakou roli v ní hrála tzv. vlastenecká (či obrozenecká) elita?

4. Obrození národa nebo vznik nového společenství? – Romantismus, evropská národní hnutí a česká „obežretná elita“ (1815–1851).

- romantismus v umění a kultuře a jeho politické důsledky: herderovské a anglosaské chápání národa, idea národního státu, zrod moderního českého nacionalismu

Jak se moderní idea národa odrazila v revolučních vlnách předbřeznové doby v Evropě?

Jaký ohlas měly evropské revoluční vlny (Francie, Itálie, Polsko, Rusko, Řecko) v první půli 19. století v českých zemích?

- česká „obežretná elita“ a cesta k vlastnímu politickému programu (1815–1851)

Jakému „modelu národa“ v kontextu evropského romantismu a nacionalismu odpovídaly představy české vlastenecké elity o „národním obrození“?

Proč se pro síť osobností české předbřeznové vlastenecké elity v historiografii někdy užívá označení „obežretná elita“? Kdy tato „obežretnost“ padla a v čem se to projevilo?

- české země v kontextu Jara národů: dopis do Frankfurtu, austroslavismus, velkoněmectví a revoluce v Uhrách

Jak se proměnilo postavení habsbursko-lotrinské dynastie po zrodu Německého spolku?

Proč nebyla Palackého idea austroslavismu kompatibilní s představami Frankfurtského sněmu ani s úsilím revoluce v Uhrách?

**5. Do jaké míry byl český státoprávní program do roku 1918 v rámci monarchie úspěšný?
– Rakousko a české země od únorové ústavy k zavedení všeobecného volebního práva.**

- od pádu neoabsolutismu k dopadům dualismu: české země v době rakouských ústavních experimentů 1851–1871

Jak se proměnilo postavení českých zemí v rámci Rakouska v důsledku Silvestrovských patentů, po vydání Říjnového diplomu a následně v důsledku rozvoje ústavnosti a prosazení dualismu?

Jaké změny nastaly v tomto období ve státní správě a ve vztahu státu ke katolické církvi?

Proč se nepodařilo prosadit ideu česko-rakouského vyrovnání a jaký vliv to mělo na dosud jednotný politický program a na zrod nových subjektů v rámci moderní české politické reprezentace?

- politický vývoj v českých zemích v 70.–90. letech: od pasivní rezistence a drobečkové politiky k boji za všeobecné a rovné volební právo

Proč se přední čeští politici neshodli na prosazení tzv. punktací?

Co mělo být výsledkem tzv. Badeniho jazykových nařízení a jak tento reformní pokus dopadl?

Proč se početně silící dělnictvo nemohlo spokojit s tradičním výměrem české politiky z 60.–70. let a jaké to mělo důsledky?

6. Proč H. G. Schauer vznesl „Naše dvě otázky“? – Česko-německé soupeření v kontextu nacionalizace střední Evropy a zrod moderní české občanské společnosti.

- vznik sjednoceného Německa, ohlas německého nacionalismu v Rakousku a jeho dopad na česko-německé soužití 1871–1914

V čem spočíval význam českých zemí v prusko-rakouském soupeření 60.–70. let a jak se tato situace změnila po zrodu Německého císařství?

Proč je anonymní článek Naše dvě otázky dodnes předmětem živých diskusí o „smyslu českých dějin“?

- česko-německé konflikty, vznik nových českých politických stran a obdobných politických stran českých Němců

Jaké byly hlavní úspěchy české samosprávy, kdo se o ně zasloužil a v čem spočívaly jejich limity?

V jakých oblastech leželo jádro českého spolkového života?

V čem, kde a kdy se ve veřejném prostoru projeví hlavní úspěchy a neúspěchy české vědy a kultury (klíčové podniky, stavební projekty, výstavy, demonstrativní akce apod.)?

- odlišné rysy vývoje Moravy a Slezska, situace nemad'arských národů Uher po rakousko-uherském vyrovnání a politika mad'arizace

Jak se odlišné národnosti složení Čech, Moravy a Slezska odrazilo na podobě tamní politické reprezentace a jejích cílů?

Jak a proč se rozvoj české občanské společnosti v Předlitavsku lišil od situace Slováků, Srbů či Rumunů v Uhrách?

7. Sekularizace motorem pokroku ve střední Evropě? – Marx, Darwin a nový dělnický svět.

- světová a předlitavská hospodářská krize v roce 1873 a její překonávání, změny v ekonomických podmínkách

Jak se změnila hospodářská situace v českých zemích v důsledku přechodu od protekcionismu k liberalismu a jak tehdejší globální ekonomický optimismus vytvořil podmínky pro krach burzy ve Vídni a v Berlíně?

- rozvoj průmyslu a železniční sítě, změny v zemědělství po zrušení poddanství, nové technologie

Jaké dopady měl rozvoj dopravní sítě a urbanizace na průmysl v českých zemích?

Jaké byly klíčové oblasti české produkce a jaké bylo postavení průmyslové produkce českých zemí a Rakouska-Uherska v mezinárodním obchodu?

- sekularizace, měšťanstvo a dělnictvo, austromarxismus a politické cíle sociální demokracie, ženská otázka v 19. století, postavení náboženských menšin ve střední Evropě, emancipace židovského obyvatelstva

Jak se v této době měnilo postavení živnostníků, dělníků a rolníků?

Proč právě dělnictvo nejvíce podléhalo sekularizaci?

V čem spočívala idea austromarxismu? Proč české kulturní elity nebyly během 19. století příliš ochotny včlenit příslušníky židovské komunity do představy moderního českého národa a jak se stavěly k možnosti rozšíření vzdělání a volebního práva pro ženy?

8. Potřebovalo habsburské soustátí nová území? – Rakousko-Uhersko a české země v kontextu „koncertu velmocí“.

- rakouská zahraniční politika mezi Krymskou válkou, Berlínským kongresem a Berlínskou konferencí

Jaké stanovisko zaujala Vídeň k rusko-anglo-francouzskému konfliktu a jaké to mělo důsledky po mezinárodní postavení Rakouska v druhé půli 19. století?

- Rakousko-Uhersko v Dvoj- a Trojspolku do roku 1914: Balkán, Osmanská říše, Rusko a evropský kolonialismus

Jak se z Rakouska-Uherska stala „mocnost druhého řádu“ a jaké byly strategické a expanzivní možnosti Vídně v éře „koncertu velmocí“?

Jakou roli sehrálo Rakousko-Uhersko v koloniálním soupeření a jaký dopad měl kolonialismus v zámoří na průmyslový rozvoj a demografii českých zemí, Rakouska a Uher?

- české země a poznávání světa: závod o Afriku, cestovatelství, emigrace a vystěhovalectví

Jak se české hospodářské a intelektuální elity podílely na rakouské expanzi na Balkán a na poznávání dosud nezmapovaných oblastí Afriky, Předního východu aj.?

9. Rakouský orel vs. český lev? – Češi, české země a Velká válka

- válečné cíle Rakouska-Uherska v rámci Trojspolku, „blutokracie“, zbrojení a české zájmy

Jakou roli sehrála rakousko-uherská vojska na bojištích první světové války?

Jaký hospodářský význam měly české země pro válečné úsilí Rakouska-Uherska?

Byli čeští vojáci skutečně pátou kolonou c. a k. armády?

- český domácí odboj, život v zázemí a proměna české loajality k „širší vlasti“

Jaký dopad měla válka na život obyvatel v zázemí v českých zemích a v Uhrách?
Jak se vývoj války projevil v aktivitě a usilování představitelů českého domácího odboje?
Lze vystoupení zástupců Českého svazu na obnovené říšské radě v květnu 1917 chápat jako zásadní zlom v českém moderním politickém programu?

10. Co znamenal přechod od historického práva k přirozenoprávní argumentaci? – Cesta ke vzniku Československa 1914–1918.

- role USA a postoj velmocí k rozbití Rakouska-Uherska, postoje dalších národů monarchie k existenci Rakouska-Uherska a nacionalizaci střední Evropy

Jak se dohodové velmoci stavěly k možnosti rozpadu Rakouska-Uherska?

Jaké naděje a jaká úskalí přineslo Wilsonových 14 bodů a jeho idea práva na sebeurčení?

- československé legie a protibolševická intervence jako mocenský argument pro uznání Československa

Na jakých operacích se na frontách první světové války podíleli českoslovenští legionáři a v čem tkví vojenský význam těchto jednotek?

Jaký význam měla účast „československých“ jednotek na operacích dohodových armád pro úsilí domácího a zahraničního odboje?

- Masaryk a počátky české zahraniční akce, diplomatická cesta ke společnému státu

Jak velké podpoře se těšil T. G. Masaryk v českých politických kruzích v roce 1914 a s jakou představou o poválečném politickém uspořádání českých zemí odcházel do exilu?

Které hlavní manifesty představují klíčové zlomy v cestě ke zrodu československého státu?

Co bylo obsahem Clevelandské a Pittsburské dohody a v čem spočívá význam Martinské deklarace?

11. Kontinuita či diskontinuita? – Československo od konce Velké války do počátku Velké hospodářské krize.

- zrod nového státu a jeho místo v Evropě

Jakým způsobem se konstituoval československý stát? Jak došlo ke stanovení jeho hranic a připojení Slovenska a Podkarpatské Rusi?

Proč došlo k rychlému zhroucení pokusu o německou iredentu na konci roku 1918 a jaké byly dlouhodobé důsledky jejího potlačení?

Jak vypadal svět po skončení Velké války? V čem spočívala úskalí versailleského systému?

V čem Československo navazovalo na Rakousko-Uhersko a v čem se vůči němu vymezovalo?

- vývoj Československa ve 20. letech 20. století

Jaký byl politický systém první republiky? Porovnejte jej s okolními státy.

Jaká byla národnostní struktura Československa a postavení jednotlivých národů?

Bylo Československo „ekonomickým tygrem“ meziválečného období?

- kultura a životní styl první republiky

Jak vypadala kultura v období první republiky a jaký byl její vztah k novému státu?

Jak se měnil životní styl?

12. Ostrov demokracie ve střední Evropě? – Československo ve 30. letech 20. století.

- dopady Velká hospodářská krize na situaci v Československu

Jaké byly příčiny Velké hospodářské krize?

Jaké byly hospodářské, sociální a politické dopady Velké hospodářské krize?

Jaké byly příčiny radikalizace významné části obyvatelstva země? V čem spočívala atraktivita německého nacionálního socialismu pro německou menšinu?

- mezinárodní postavení Československa ve 30. letech 20. století

Jaké bylo mezinárodněpolitické a bezpečnostní zakotvení meziválečného Československa?

V čem spočívala rizika postavení země v tehdejších měnícím se světě?

Proč se podařilo udržet Československo jako demokratickou zemi – v porovnání se svými sousedy – až do konce 30. let?

13. Přejídný útvar? – Česko-Slovensko od mnichovské dohody do rozpadu státu.

- mnichovská dohoda a její důsledky

Jak se vyvíjela vnitropolitická situace v Československu v roce 1938? Proč došlo k radikalizaci sudetoněmeckého hnutí?

Jaké byly zahraničněpolitické příčiny Mnichovské dohody?

Jaké byly ekonomické, sociální, politické a morální dopady ztráty pohraničních území?

- charakteristika druhé československé republiky

Jak se mění vnitřní charakter Československa od října 1938? Jak se mění postavení Slovenska a Podkarpatské Rusi?

Co znamenala Vídeňská arbitráž?

Měla druhá republika šanci na samostatnou existenci? Jaké bylo její mezinárodně politické postavení?

Proč došlo k zániku Československa? Přála si slovenská politická reprezentace a obyvatelstvo samostatný stát?

14. Různé podoby války? – Rozbité Československo v letech 1939–1945.

- podoby (okupačních) režimů v různých částech rozbitého Československa

V čem se lišilo postavení Protektorátu Čechy a Morava, Slovenské republiky, Říšské župy Sudety, Podkarpatské Rusi a ostatních československých území v letech 1938/39–1945?

Jaká byla a čím se lišila válečná zkušenost obyvatel těchto zemí a jak se proměňovala? Jak přijímali okupační, resp. autoritativní režimy?

Byl Protektorát Čechy a Morava jako forma okupační správy specifický? Proveďte komparaci okupačního režimu v protektorátu s dalšími okupovanými evropskými zeměmi.

- formy kolaborace a rezistence

Jaké byly formy kolaborace?

Jaké byly formy odporu? V čem se lišilo postavení a představy různých proudů domácího a zahraničního odboje?

Jaké byly formy rasové perzekuce židovského a romského obyvatelstva?

15. Limitovaná demokracie, nebo předstupeň komunistické diktatury? – Československo v letech 1945–1948.

- základní charakteristika třetí republiky

Proč Československo ztratilo Podkarpatskou Rus a proč neztratilo Slovensko?

Jak vypadal politický a hospodářský systém třetí republiky? V čem se lišil od období první republiky? Jak ho ovlivnily Mnichov a válečná zkušenost?

Jaké bylo postavení neslovanských menšin? Jakým způsobem probíhalo vyrovnání s válečnými zločinci, kolaboranty a zrádci?

Jak se proměňovalo postavení Slovenska a jeho národních orgánů?

- vývoj vnitropolitické situace ve třetí republice

Jak probíhala hospodářská obnova země?

V čem byla podobná a v čem se lišila politika a taktika Komunistické strany Československa a ostatních stran Národní fronty?

Proč KSČ zvítězila v celostátním měřítku ve volbách roku 1946 a proč na Slovensku zvítězila Demokratická strana? Jaké to mělo důsledky?

Proč Československo nepřijalo Marshallův plán a jaké to mělo důsledky?

- předpoklady a průběh uchopení monopolní moci v Československu komunistickou stranou

Jaké bylo mezinárodní postavení poválečného Československa a jak se měnilo po počátku studené války? Porovnejte jej s ostatními zeměmi střední Evropy (Polsko, Maďarsko, Německo, Rakousko). Co přinesla zakládající schůzka Informbyra (Kominformy) ve Szklarské Porebě?

Jaké byly předpoklady pro monopolní uchopení moci komunistickou stranou v únoru 1948?

Jak probíhalo?

Byla šance vyhnout se včlenění do sovětského bloku?

16. Utváření nového člověka a společnosti? – První fáze komunistické diktatury.

- proměna charakteru Československa po únoru 1948

Jak probíhala destrukce demokratického systému po únoru 1948?

Jaké byly projevy kultu osobnosti? Charakterizujte kulturu v zakladatelském období režimu.

Jak se měnila ekonomická a sociální struktura Československa? Co přinesla kolektivizace zemědělství a industrializace země?

Jak se proměnil charakter KSČ jako strany moci?

- reakce obyvatelstva na komunistický režim

Jaké byly formy protikomunistického odporu? Existoval třetí odboj?

Jaké byly formy perzekuce skutečných i potencionálních odpůrců režimu? Charakterizujte politické procesy konce 40. a první poloviny 50. let.

Proč začala „revoluce požírat své děti“?

17. Od krize ke krizi? – Československo od roku 1953 do konce 60. let 20. století.

- reakce obyvatelstva Československa a jeho politického vedení na první krize sovětského bloku

Jaké byly příčiny a jak se projevovaly první krize v sovětském bloku po smrti Stalina?

Proč došlo v roce 1953 k měnové reformě a jaké byly její dopady?

Jaký byl dopad XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu konaného v roce 1956 na mezinárodní komunistické hnutí a na situaci v sovětském bloku? Jak ovlivnil situaci v Československu?

Proč Československu v roce 1956 nekopírovalo vývoj v Maďarsku a Polsku?

- vývoj Československo v 60. letech 20. století

Stalo se Československo v roce 1960 skutečně socialistickou zemí?

Jak se měnil svět v 60. letech 20. století? Jaký to mělo vliv na Československo?

Jaký byl dopad částečných rehabilitací obětí politických procesů 50. let?

Jaké byly příčiny ekonomické krize a jaké byly hledány cesty k jejímu překonání?

Kdo a proč vystupoval proti režimu Antonína Novotného?

Jaké změny umožnily velký kulturní rozmach v 60. letech? Kde a v čem se konkrétně projevoval?

18. Pokus o kvadraturu kruhu? – Československý pokus o reformu socialismu v letech 1968/69.

- základní východiska pražského jara a pohyb ve společnosti do srpna 1968

Jak vypadal svět na konci 60. let? Jaká byla mezinárodněpolitická konstelace?

Proč došlo ke zhroutilí režimu Antonína Novotného? Jak byste charakterizovali jeho nástupce na postu prvního tajemníka KSČ Alexandra Dubčeka?

Co vedlo ke spontánní obnově občanské společnosti a jaké byly její podoby?

Jaké byly představy reformního vedení KSČ o směřování země? Ztrácelo nad situací v zemi kontrolu?

- příčiny okupaci Československa a její dopady

Jaká byla reakce Sovětského svazu a dalších států sovětského bloku na vývoj v Československu?

Proč došlo k okupaci Československa v srpnu 1968? Byla invaze úspěšná?

Jak na okupaci reagoval svět?

- postupný odklon od reformního programu

Co znamenala moskevská dohoda?

Jak se projevoval odklon od reformního programu po podpisu moskevského protokolu? Jaká byla reakce společnosti?

Jaké byly ohlasy na upálení Jana Palacha? Měl jeho čin smysl?

Proč se stal Dubčevým nástupcem Gustáv Husák?

19. Poučení z krizového vývoje? – Československo v období tzv. normalizace.

- nástup normalizačního režimu

Jaké byly představy o podobě tzv. normalizace různých skupin ve vedení KSČ?

Jaký byl charakter opozice proti nastupujícímu normalizačnímu systému?

Proč došlo poměrně rychle k pacifikaci většiny obyvatelstva a jejímu stažení do soukromí?

Co to byla tzv. Brežněvova doktrína a fungovala v praxi?

- československá společnost v 70. a první polovině 80. let

Jaké byly hlavní rysy životního stylu většiny obyvatelstva?

Jaký byl charakter opozice v druhé polovině 70. a první polovině 80. let? Byla Charta 77 svým charakterem a ohlasem specifická?

Jaké byly formy represe proti nonkonformním občanům?

Jaké byly příčiny zaostávání československé ekonomiky? Existovaly snahy o zvrácení tohoto stavu?

Proč v Československu nedocházelo ke krizím jako v Polsku v letech 1970, 1976 a 1980/81?

20. Dominový efekt? – Pád komunistických režimů v zemích sovětského bloku.

- dopady vývoje v Sovětském svazu na Československo

Jaká byla zahraničněpolitická situace v druhé polovině 80. let?

Proč přistoupil Michail Gorbačov k reformování sovětské ekonomiky? Proč spojil přestavbu ekonomiky s politickou liberalizací země?

Jak reagovaly země středovýchodní Evropy na vývoj v Sovětském svazu v druhé polovině 80. let? Jak byla přijímána perestrojka a glasnost' pozdně normalizační nomenklaturou a obyvatelstvem v Československu?

- příčiny krize normalizačního režimu a proměna společnost na konci 80. let

Proč se ocitá normalizační režim na sklonku 80. let v krizi? Jaké z ní hledá východiska?

Jak se mění atmosféra ve společnosti? Proč a jakým způsobem dochází k aktivizaci opozice a obecně nonkonformních aktivit?

Proč došlo tak rychle ke zhroucení komunistického režimu v Československu? V čem byl tento proces podobný a v čem se lišil v porovnání s dalšími zeměmi sovětského bloku?